

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Karolína Mrázková

**Krajina povodí řeky Lučiny, specifika a
zajímavosti využitelné ve výuce geografie
místního regionu**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Aleš LÉTAL, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografické záznamy

Autor (osobní číslo):	Karolína MRÁZKOVÁ (R21325)
Studijní obor:	Geografie pro vzdělávání (Matematika)
Název práce:	Krajina povodí řeky Lučiny, specifika a zajímavosti využitelné ve výuce místního regionu
Title of thesis:	The Landscape of Lucina river basin, specifics and attractions for teaching local geography
Vedoucí práce:	RNDr. Aleš Létal, Ph.D.
Rozsah práce:	50 stran, 2 volné přílohy
Abstrakt:	Tato bakalářská práce se zabývá základní fyzicko-geografickou a socioekonomickou charakteristikou povodí řeky Lučiny. Dále jsou uvedeny zajímavosti a specifika krajiny povodí řeky Lučiny, které jsou využitelné ve výuce místní oblasti. Součástí jsou také mapové podklady a fotodokumentace zájmové oblasti.
Klíčová slova:	řeka Lučina, povodí, Havířov, Slezsko
Abstract:	This bachelor thesis focuses on the basic physical-geographical and socio-economic characteristics of the Lucina River basin. Furthermore, the interesting and specific features of the landscape of the Lucina River basin are presented, which are useful in the education of the local area. Maps and photo documentation of the area of interest are also included.
Key words:	Lucina river, basin, Havirov, Silesia

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci, Krajina povodí řeky Lučiny, specifika a zajímavosti využitelné ve výuce geografie místního regionu, vypracovala samostatně pod vedením RNDr. Aleše Létala, Ph.D. a veškerou použitou literaturu jsem v seznamu literatury řádně uvedla a odcitovala.

V Olomouci dne

podpis _____

Poděkování

Ráda bych vyjádřila své upřímné poděkování všem, kteří mi pomohli při tvorbě této bakalářské práce. Nejprve bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce RNDr. Aleši Létalovi, Ph.D., za jeho cenné rady a odborné vedení. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům za jejich neustálou podporu, povzbuzení a trpělivost během mého studia. Nakonec bych ráda vyjádřila své díky všem učitelům, kteří mě v průběhu mého studia inspirovali a všem, kteří přispěli k mému osobnímu a profesnímu rozvoji.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Karolína MRÁZKOVÁ**
Osobní číslo: **R21325**
Studijní program: **B0114A330002 Geografie pro vzdělávání**
Téma práce: **Krajina povodí řeky Lučiny, specifika a zajímavosti využitelné ve výuce geografie místního regionu**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Geografie místního regionu a její výuka je řešena na všech stupních škol. Význam daného učiva je zejména v rovině celkového osobnostního rozvoje žáka. I přes interdisciplinární přesah daného tématu přísluší výuka místního regionu geografii. Povodí řeky Lučiny (dříve Lucina, Łucyna) je zajímavou kombinací přírodních i antropogenních procesů a forem, které mohou být vhodně použity právě při výuce. Práce je tedy zaměřena na výběr specifik a zajímavostí povodí řeky Lučiny, které mohou obohatit výuku místního regionu řešenou v daném regionu. Faktografické informace včetně mapového zpracování budou možným východiskem pro případný návrh terénní výuky, pracovních listů nebo dalších didaktických materiálů využitelných ve výuce v daném regionu. Součástí práce bude analýza dostupných didaktických materiálů a učebních textů používaných při výuce v zájmovém území a také existujících závěrečných prací řešících danou problematiku.

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 – 8 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

HASPROVÁ, M. (2006): Geografia miestnej krajiny v edukačnom procese. Local area geography in the educational process. Nitra, 73 s.
KÜHNLOVÁ, H. (1997): Vybrané kapitoly z didaktiky geografie. Karolinum, Praha, 55 s.
MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. (2009): Výukové metody. Paido, Brno, 219 s.
ŠUPKA, J., HOFMANN, E. a MATOUŠEK, A. (1994): Didaktika geografie II. Masarykova univerzita, Brno, 59 s.
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – MŠMT (https://www.msmt.cz/file/41216_1_1/)

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Aleš Létal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 24. března 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 24. března 2023

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Cíle.....	9
3 Metody	10
4 Rešerše literatury	11
5 Obecná charakteristika území	13
5.1 Vymezení území	13
5.2 Fyzicko-geografické charakteristiky	15
5.2.1 Geologické poměry	15
5.2.2 Geomorfologické členění reliéfu	17
5.2.3 Pedologie	19
5.2.4 Klimatické poměry	21
5.2.5 Hydrologie.....	22
5.3. Základní socioekonomické charakteristiky	23
5.3.1 Administrativní členění	23
5.3.2 Obyvatelstvo.....	24
5.3.3 Hospodářství.....	26
5.3.4 Doprava	28
5.3.5 Sídla na území povodí řeky Lučiny a jejich historický vývoj	28
6 Zajímavosti krajiny povodí řeky Lučiny	32
6.1 Pamětihodnosti	32
6.1.1 Kulturní pamětihodnosti	32
6.1.2 Průmyslové pamětihodnosti	36
6.2 Přírodní zajímavosti	37
6.2.1 Zvláště chráněné území	37
6.2.2 Natura 2000	40
6.2.3 Památné stromy	40
6.3 Nezařazené zajímavosti.....	41
6.3.1 Specifické typy krajinného rázu	41
6.3.2 Regionální speciality a výrobky	42
7 Možnosti a využití v geografii místní oblasti	44
8 Závěr	46
9 Summary	47
10 Seznam použitých zdrojů.....	48
Přílohy.....	51

1 Úvod

Bakalářská práce popisuje základní fyzicko-geografická a socioekonomická specifika krajiny povodí řeky Lučiny a zároveň shromažďuje informace o zajímavostech v daném území. Zájmové území je plošně rozsáhlé a je zajímavou kombinací přírodních a antropogenních procesů a forem. Názorným příkladem může být PP Žermanický lom, kde díky antropogenním zásahům vznikl mokřadní ekosystém.

V první části se práce zabývá obecnou charakteristikou zájmového území, kde jsou popsány nejdůležitější fyzicko-geografické a socioekonomické charakteristiky. Druhá část je věnována zajímavostem nacházejícím se v oblasti povodí řeky Lučiny, kde jsou uvedeny informace, které mohou být využity ve výuce místní oblasti nebo také shrnutí zajímavostí o zájmovém území pro širokou veřejnost. Poslední kapitola je věnována možnostem využití výše zmíněných informací v pedagogické praxi.

2 Cíle

Hlavním cílem této bakalářské práce je shromáždění a následná sumarizace informací o zajímavostech a specifikách, které je možné využít ve výuce místního regionu v povodí řeky Lučiny. Mezi další cíle práce je možné zařadit vytvoření mapového pokladu lokalizace zájmového území a fotodokumentace, která bude zobrazovat zajímavosti na celé ploše povodí řeky Lučiny. Posledním cílem bakalářské práce bude návrh možného využití sumarizovaných informací v pedagogické praxi.

3 Metody

Při tvorbě bakalářské práce bylo použito několik metod. V úvodních fázích řešení práce byla využita metoda rešerše literatury (samostatná kapitola) a elektronických zdrojů. Kromě daných zdrojů byla součástí práce také analýza dostupných mapových zdrojů a podkladů potřebných pro tvorbu tematických map a také k charakteristice vybraných charakteristik zájmového území.

Pro potřeby práce byly v prostředí QGIS 3.34 a ArcGIS PRO 3.2 vytvořeny doplňkové mapy vymezení zájmového území, geologická mapa a půdní mapa. Obsahová složka map byla získána využitím prohlížečích služeb Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČUZK) a prohlížečích služeb České geologické služby (ČGS).

V rámci vybraných příloh práce byl využit také MS Excel k tvorbě tabulek. Konkrétně Tab. 2 čerpá data z veřejné databáze Českého statistického úřadu a byl proveden výpočet středního stavu obyvatelstva pro roky 2003 a 2023.

Součástí řešení práce byla také realizace terénního šetření. Terénní šetření bylo zaměřeno na pořízení fotodokumentace a komplexního poznání krajiny zájmového území. Terénní výjezdy probíhaly od října roku 2023 až do dubna roku 2024, převážná většina fotografií umístěných ve fotodokumentaci je z období mezi březnem a dubnem roku 2024. Fotografie by pořízeny mobilním telefonem Motorola Moto G72.

Kompilace práce byla řešena v prostředí MS Word.

4 Rešerše literatury

Literatura, která by se věnovala zájmovému území není příliš obsáhlá a převážně se jedná o populárně naučnou literaturu. Z tohoto důvodu bylo nutné použít literaturu věnující se větším územním celkům, do kterých spadá zájmové území.

Základní informace o fyzicko-geografických poměrech jsou popsány v knihách *Zeměpisném lexikonu Hor a nížin* od J. Demka a P. Mackoviče z roku 2006, *Půda v České republice* od I. Hauptmana a kolektivu z roku 2009, *Nauka o půdě* od K. Rejška a R. Vácha z roku 2018, *Chráněná území ČR* desátý svazek *Ostravsko* od H. Weissmannové a kolektivu z roku 2004 a z *Atlasu podnebí Česka* od R. Tolasze a kolektivu z roku 2007. Informace o hydrologii byly čerpány z oficiálních stránek Povodí Odry a z knihy *Přehrady Čech, Moravy a Slezska* od V. Broži z roku 2009. Socioekonomická charakteristika vycházela z dat Českého statistického úřadu (ČSÚ). Konkrétně charakteristika hospodářství vychází kromě dat ČSÚ z knih *Historie a současnost podnikání: na Frýdecko-Místecku* od P. Juřáka a J. Janoškové z roku 2005, *v Těšínském Slezsku* od M. Krůla, P. Novákové a I. Pavelkové z roku 2006 a *na Ostravsku* od J. Dlouhého, B. Przybylové, J. Šerka a J. Spišáka a informací na oficiálních stránkách od společností Liberty Ostrava a.s. a Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. Pro charakteristiku dopravy byly využity informace na oficiálních stránkách Ředitelství silnic a dálnic a Českých drah. Pro historický vývoj sídel v zájmovém území byly využity knihy: *Dějiny Slezska v datech* od R. Žáčka z roku 2004, *Moravskoslezský kraj: města a obce Moravskoslezského kraje: tradice, historie, památky, turistika a současnost* od D. Poče a kolektivu z roku 2006, *700 let Šenova* od L. Tvrdeho z roku 1986, *Haviřov* od J. Benatzkého a kolektivu z roku 1995 a *Moravskoslezský kraj* M. Podhorského a kolektivu z roku 2006.

Informace o zajímavostech v povodí řeky Lučiny byly čerpány z publikací: *Uhelné hornictví v Ostravsko-Karvinském revíru* od I. Černého z roku 2003, *Hrady, zámky, tvrže* od J. Heidera a V. Tkače z roku 2012, plánů péče a publikací o lokálních zajímavostech.

Poslední kapitola se věnuje možnostem a využitím dané problematiky v geografii místní oblasti, a proto se opírá o Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání a gymnázia.

Mezi kvalifikační práce zabývající se podobným zájmovým územím je možné zařadit bakalářské práce N. Zaťkové *Život v řece a příbřežní zóně: diverzita živočichů povodí řeky Lučiny (Slezsko, Česko)* z roku 2022 a *Postglaciální historie meandrů řeky Lučiny (Slezsko, Česko)* z roku 2022. Obě práce své zájmové území vytyčují jako řeku Lučinu a její bezprostřední okolí, práce se liší v pojetí tématu. Práce *Život v řece a příbřežní zóně: diverzita živočichů povodí řeky Lučiny (Slezsko, Česko)* je zaměřena na biologickou charakteristiku přírodních stanovišť a živočichů se zřetelem na zvláště chráněné území. Práce *Postglaciální historie meandrů řeky Lučiny (Slezsko, Česko)* je zaměřena geograficky a věnuje se historickému vývoji řeky Lučiny. Biologicky jsou zaměřeny dále diplomové práce *Abundance a dominance epifytních mechorostů v jednotlivých úsecích řeky Lučiny* od S. Sýkorové z roku 2014 a *Rozšíření invazivních druhů rostlin v břehových společenstvech řeky Lučiny – rizika a možnosti managementu* od R. Pallové z roku 2013. Diplomová práce M. Vnukové *Geochemická charakteristika dnových sedimentů toku Lučiny* byla zaměřena na zkoumání fyzikálně-chemických parametrů dnových sedimentů v terénu a následnému laboratornímu, chemickému rozboru nasbíraných vzorků. Práce E. Kopečkové a M. Chudaničové se věnují geomorfologické charakteristice území řeky Lučiny ve vyznačeném úseku. Práce E. Kopečkové *Fluviálně geomorfologická analýza vybraného úseku Lučiny – část A* z roku 2012 se věnuje geomorfologické analýze fluviální krajiny na úseku řeky Lučiny v PP Meandry Lučiny a práce M. Chudaničové *Analýza současného stavu fluviálního geosystému řeky Lučiny (nad ú. n. Žermanice)* z roku 2010 se věnuje analýze stavu fluviálního geosystému řeky Lučiny v oblasti nad údolní nádrží Žermanice. Práce od studentů z VŠB, které se zabývají podobným zájmovým územím jsou převážně návrhy úprav nebo revitalizace. Jedná se například o práce: *Podklad pro projekt revitalizace řeky Lučina* od O. Dlabaja z roku 2014, *Revitalizace meandru řeky Lučina (k. ú. Horní Bludovice)* od L. Sandlerové z roku 2011 a *Návrh úpravy části vodního toku Lučina* od S. Matulové z roku 2017.

5 Obecná charakteristika území

5.1 Vymezení území

Zájmové území vybrané pro bakalářskou práci se nachází v Moravskoslezském kraji a zasahuje do okresů Frýdek-Místek, Karviná a Ostrava. Jedná se o území povodí řeky Lučiny (obr. 1). Lučina pramení v CHKO Beskydy severozápadně od vrcholu Prašivá (843 m n. m.) a ústí ve Slezské Ostravě do řeky Ostravice na jejím 4,5 km. Rozloha povodí činí 197,1 km² a délka toku řeky Lučiny činí 38,6 km.

Nejdominantnějším sídlem na řece Lučině je město Ostrava, avšak řeka Lučina protéká pouze nejvýchodnějšími městskými obvody, konkrétně Radvanice a Bartovice a Slezská Ostrava. Dalším dominantním sídlem je statutární město Havířov. V Havířově řeka Lučina protéká jihozápadně od hlavní městské zástavby. Antropogenní dominantou na řece Lučině je údolní nádrž Žermanice, která byla dostavěna v roce 1957 a dodnes má význam pro několik průmyslových podniků.

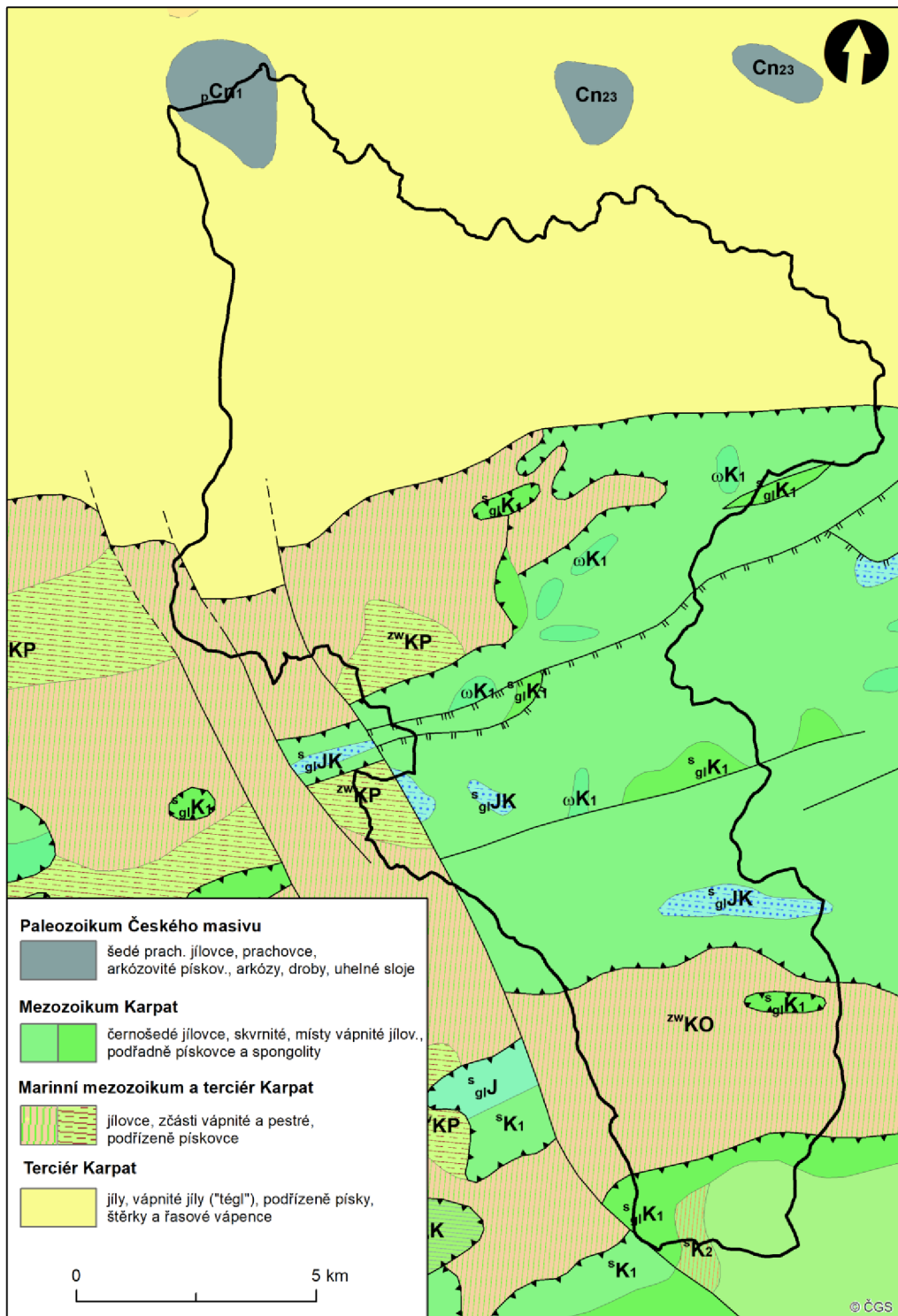
Obr. 1 Vymezení zájmového území

5.2 Fyzicko-geografické charakteristiky

5.2.1 Geologické poměry

Dle geologického členění je možné zařadit povodí řeky Lučiny do tří regionálních geologických jednotek. Největší část povodí spadá do slezské příkrovové jednotky, která se rozprostírá od jižní hranice povodí až po město Havířov. Na slezskou příkrovovou jednotku ze severní strany navazuje podslezská příkrovová jednotka, která se v povodí rozprostírá na území města Šenova a zasahuje až do Ostravy. Slezská a podslezská příkrovová jednotka v povodí řeky Lučiny tvoří flyšové pásmo Západních Karpat. Poslední jednotkou nacházející se v zájmovém území je karpatská neogénní předhlubeň, jedná se o platformní pokryv a do území zasahuje pouze v přilehlém okolí ústí řeky Lučiny. (Weissmannová, 2004)

Z mapy (Obr. 2) je patrné, že se v zájmovém území vyskytují prvohorní, druhohorní a třetihorní horniny a sedimenty. V severní části povodí se nachází třetihorní podloží, tvořené jíly, vápnitými jíly, písky, šterky a řasovými vápenci. V nejsevernější části zájmového území nalezneme prvohorní podloží, které je tvořeno například slepenci, prachovci, pískovci a v neposlední řadě černouhelnými slojemi, kterými se budeme více zabývat v šesté kapitole. Dále se v zájmovém území nachází například černošedé jílovce, skvrnité, místy vápnité jílovce, podřadné pískovce a spongolity, které jsou druhohorního původu. V nejjižnějších částech zájmového území se nachází převážně jílovce a pískovce, které tvoří severní svahy Moravskoslezských Beskyd.

Obr. 2 Mapa geologických poměrů zájmového území

5.2.2 Geomorfologické členění reliéfu

Krajina povodí řeky Lučiny se nachází v provincii Západní Karpaty, ve dvou geomorfologických soustavách. Severní část území náleží do soustavy Vněkarpatské sníženiny a jižní část náleží do soustavy Vnější západní Karpaty. Území je dále rozčleněno do tří podsoustav, Severní Vněkarpatské sníženiny, Západobeskydské podhůří a Západní Beskydy (obr. 3). Z nichž největší rozlohu zaujímají Severní Vněkarpatské sníženiny a Západobeskydské podhůří. Západní Beskydy se rozprostírají pouze v oblasti pramene řeky Lučiny v nejj jižnějších oblastech povodí.

Severní Vněkarpatské sníženiny se nacházejí v prohlubni Moravskoslezského kraje v oblasti Ostravské aglomerace, tato oblast má značně změněný povrch v důsledku antropogenní činnosti, konkrétně je oblast velmi ovlivněna dolováním a průmyslovou činností. Morfostrukturálně se jedná o oblast karpatské předhlubně, která vznikla v třetihorách a je vyplněna neogenními a čtvrtohorními usazeninami. Podsoustava Severní Vnější sníženina je na území ČR tvořena pouze celkem Ostravské pánve. Ostravská pánev je poté rozdělena podcelků Ostravské roviny a Ostravské plošiny. Z Ostravských rovin do zájmového území spadá pouze okrsek Ostravská niva, který do zájmového území zasahuje pouze v okolí ústí řeky Lučiny. Z Ostravských plošin zasahují do zájmového území pouze okrsky Orlovská plošina a Havířovská plošina.

Západobeskydské podhůří je pruh nižšího terénu při úpatí svahů Západních Beskyd. V zájmovém území se nachází pouze celek Podbeskydská pahorkatina. Celek Podbeskydská pahorkatina se skládá z bradel jurských vápenců a flyšových hornin s pokryvem neogenních a čtvrtohorních usazenin a vyvěřelin. Podbeskydská pahorkatina je dále členěna na sedm podcelků z nichž pouze tři zasahují do zájmového území. Prvním podcelkem je Frenštátská brázda, která do území zasahuje pouze okrskem Lysohorské podhůří. Významněji do zájmového území zasahují podcelky Třinecká brázda a Těšínská pahorkatina. Třinecká brázda se nachází jižně od Těšínské pahorkatiny, v zájmovém území se vyskytuje výběžek Třinecké brázdy do Těšínské pahorkatiny, který se táhne směrem na sever přes obec Lučina až po hráz vodní nádrže Žermanice. Třinecká brázda je tvořena flyšovými komplexy a jedná se o měkkou erozně denudační sníženinu. Podcelek Těšínská pahorkatina jižně sousedí s podcelkem Třinecká brázda a severně zasahuje až k jižní hranici města Havířova. Těšínská brázda je tvořena převážně flyšovými pískovci, jílovci a sedimenty. V této části zájmové oblasti je možné nalézt například říční terasy, sesuvy nebo průlomové údolí řeky Lučiny.

Západní Beskydy zasahují pouze do nejjihnější oblasti zájmového území, tzn. okolí pramene řeky Lučiny. Západní Beskydy jsou složeny převážně z flyšových hornin. Na svazích se vyskytují časté sesuvy a povrch je zalesněn převážně smrkovými porosty. (Demek, 2006)

ALPSKO-HIMALÁJSKÝ SYSTÉM

Soustava: **VNĚKARPATSKÉ SNÍŽENINY** (VIII)

Podsoustava: **SEVERNÍ VNĚKARPATSKÉ SNÍŽENINY** (VIII B)

Celek: **OSTRAVSKÁ PÁNEV** (VIII B-1)

Podcelek: **Ostravské roviny** (VIII B-1 A)

Okrsek: **Ostravská niva** (VIII B-1 A-4)

Podcelek: **Ostravské plošiny** (VIII B-1 B)

Okrsek: **Orlovská plošina** (VIII B-1 B-1)

Havířovská plošina (VIII B-1 B-2)

Soustava: **VNĚJŠÍ ZÁPADNÍ KARPATY** (IX)

Podsoustava: **ZÁPADOBESKYDSKÉ PODHŮŘÍ** (IX D)

Celek: **PODBESKYDSKÁ PAHORKATINA** (IX D-1)

Podcelek: **Frenštátská brázda** (IX D-1 E)

Okrsek: **Lysohorské podhůří** (IX D-1 E-1)

Podcelek: **Třinecká brázda** (IX D-1 F)

Okrsek: **Frýdecká pahorkatina** (IX D-1 F-1)

Ropická plošina (IX D-1 F-2)

Podcelek: **Těšínská pahorkatina** (IX D-1 G)

Okrsek: **Bruzovická pahorkatina** (IX D-1 G-1)

Hornotěřická pahorkatina (IX D-1 G-2)

Podsoustava: **ZÁPADNÍ BESKYDY** (IX E)

Celek: **MORAVSKOSLEZSKÉ BESKYDY** (IX E-3)

Podcelek: **Lysohorská hornatina** (IX E-3 B)

Okrsek: **Ropická rozsocha** (IX E-3 B-1)

Obr. 3 Schematické zachycení geomorfologického členění zájmového území (Demek, 2014)

5.2.3 Pedologie

V povodí řeky Lučiny se na největší ploše rozprostírají luvizemě, které zabírají většinu území. Dalším půdním typem nacházejícím se v zájmové oblasti jsou kambizemě. (Hauptman, 2009) Z mapy (Obr. 4) je patrné, že se kambizemě nachází v severní části zájmového území, dále v oblasti obce Václavovice a ve východní části města Vratimov. V této oblasti se jedná o kambizemě s podzoly. V zájmové oblasti se dále nachází kambizemě s rankery, které se rozprostírají v malé oblasti východně od obce Dobratice a v oblasti tvarem připomínající půlměsíc, která se táhne přes obce Horní Domaslavice, Dolní Domaslavice, Lučinu, Soběšovice a na území obce Žermanice se stáčí směrem na západ a rozprostírá se až k obci Sedliště. V jižní části zájmového území se nachází kambizemě modální mesobazické a v neposlední řadě se v zájmovém území vyskytují také antropozemě a fluvizemě.

Luvizemě jsou půdy vzniklé ilimerizací. Vyznačují se velmi nízkou mocností A-horizontu, v řádu několika centimetrů. Matečným substrátem jsou sprašové hlíny. Jedním z pěti subtypů jsou luvizemě oglejené, které jsou typické nevýrazným mramorováním.

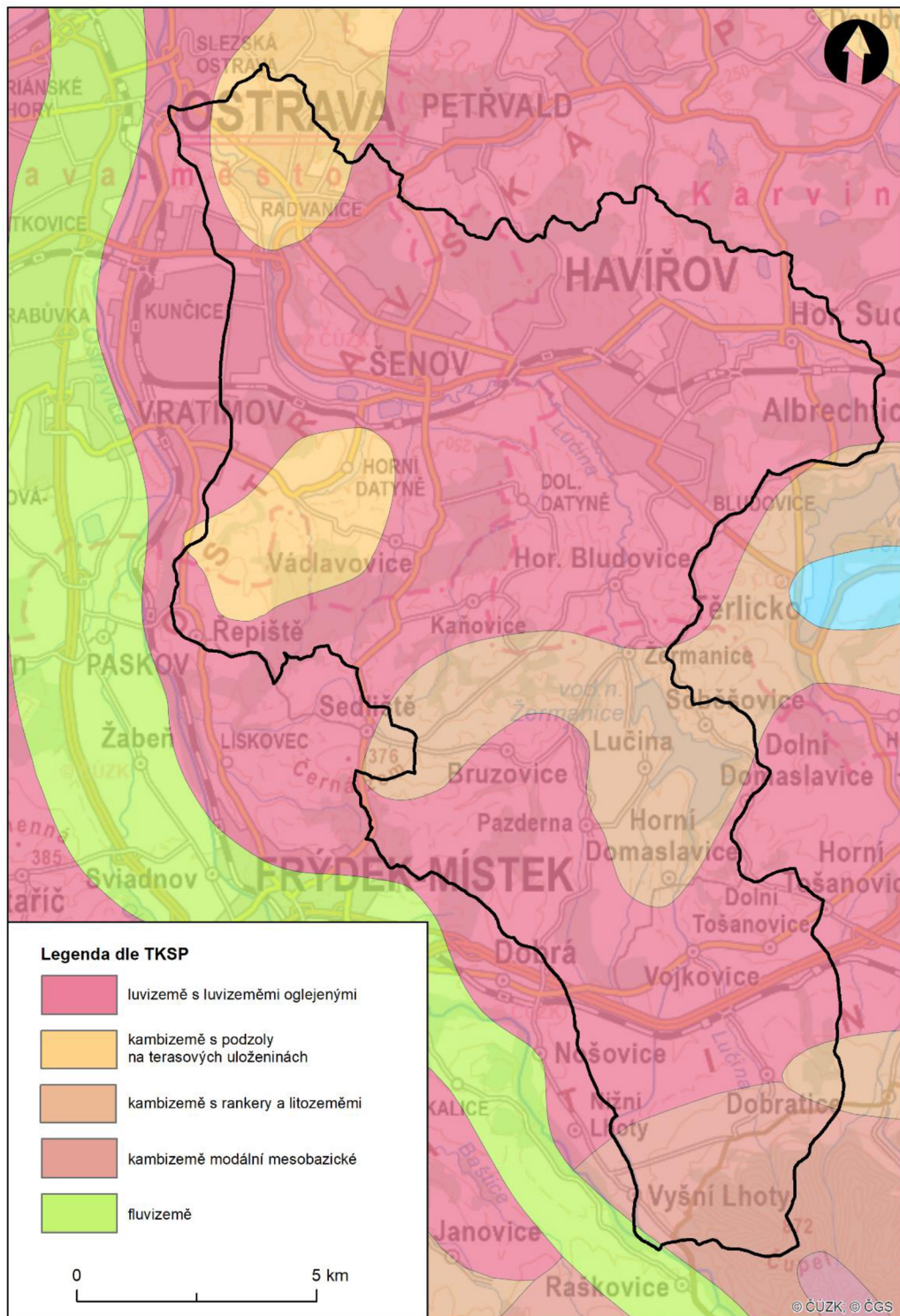
Kambizemě jsou nejrozšířenějším půdním typem v ČR. Jedná se o půdy s kambickým podpovrchovým B-horizontem, který vzniká braunifikací na nejílovitě svahovině. Braunifikace neboli hnědnutí, je půdotvorný proces spočívající ve zvětrávání silikátů v kyselých půdách obsahujících dvoumocné železo. Při tomto procesu vzniká jíl a půda hnědne.

Podzoly jsou půdy, u nichž se střídají světlé a tmavé části. Podzoly jsou mělké až středně hluboké půdy, je pro ně typická jejich prostupnost a kyselost.

Rankery jsou půdy na zahliněných silikátových horninách. Diagnostickým kritériem je převaha pevných půdních částic nad 2 mm (tzv. skeletu) nad jemnozemí.

Antropozemě jsou nově vzniklé půdy na člověkem nahromaděných materiálech vzniklých při těžební, skladovací, anebo stavební činnosti. Při těchto činnostech postupem času začne docházet k půdotvornému procesu a nově vzniklá půda je lidskou činností značně ovlivněna.

Fluvizemě jsou půdy záplavových oblastí. Jedná se především o stanoviště niv, řek či potoků, ve kterých se usazují povodňové sedimenty. (Rejšek, 2018)

Obr. 4 Mapa rozložení půd v zájmovém území

5.2.4 Klimatické poměry

Dle Evžena Quitta jsou v Moravskoslezském kraji zastoupeny chladná a mírně teplá klimatická oblast. Podobně je tomu u povodí řeky Lučiny, kde bychom ovšem většinu území zařadili do mírně teplé oblasti. Konkrétně je patrné, že na většině území se vyskytuje oblast MT10, která se rozprostírá v celé severní polovině povodí. Před severní hranicí CHKO Beskyd se rozprostírá hrubý pás MT9 a na něj navazuje tenký pás MT2, který tvoří hranici CHKO Beskyd v zájmové oblasti. V nejnižnějších oblastech zájmové oblasti nalezneme malý výběžek chladné oblasti (konkrétně CH7 a CH6).

Tab.1: Charakteristiky klimatických oblastí dle E. Quitta pro oblast povodí řeky Lučiny

Klimatické charakteristiky	Klimatické oblasti				
	CH6	CH7	MT2	MT9	MT10
Počet letních dnů	10–30	10–30	20–30	40–50	40–50
Počet dnů s průměrnou teplotou 10 °C a více	120–140	120–140	140–160	140–160	140–160
Počet mrazových dnů	140–160	140–160	110–130	110–130	110–130
Počet ledových dnů	60–70	50–60	40–50	30–40	30–40
Průměrná teplota v lednu	-4--5	-3--4	-3--4	-3--4	-2--3
Průměrná teplota v červenci	14–15	15–16	16–17	17–18	17–18
Průměrná teplota v dubnu	2–4	4–6	6–7	6–7	7–8
Průměrná teplota v říjnu	5–6	6–7	6–7	7–8	7–8
Průměrný počet dnů se srážkami 1 mm a více	140–160	120–130	120–130	100–120	100–120
Srážkový úhrn ve vegetačním období	600–700	500–600	450–500	400–450	400–450
Srážkový úhrn v zimním období	400–500	350–400	250–300	250–300	200–250
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	120–140	100–120	80–100	60–80	50–60
Počet dnů zamračených	150–160	150–160	150–160	120–150	120–150
Počet dnů jasných	40–50	40–50	40–50	40–50	40–50

Zdroj: Atlas podnebí Česka, Tolasz, 2007; vlastní zpracování

V severní části povodí se nachází Ostravská aglomerace, která je typická významnými antropogenními zásahy. Jinak tomu není ani v oblasti klimatologie. Výrazně bylo území ovlivněno odlesňováním, ale hlavně průmyslovou činností.

Konkrétním antropogenním ovlivněním podnebí v oblasti Ostravské aglomerace může být, ve srovnání s okolím, například vyšší teplota vzduchu, snížení absolutní a relativní vlhkosti vzduchu, snížení počtu dní se sněhovou pokrývkou, změna rychlosti a směru přízemního proudění nebo zvýšené znečištění přízemní vrstvy atmosféry. (Weissmannová, 2004)

V zájmovém území se nachází pouze jedna klimatologická stanice, která se nachází v obci Lučina.

5.2.5 Hydrologie

Celé zájmové území patří do povodí Odry, které spadá do Baltského úmoří. Dominantním tokem zájmového území je řeka Lučina (ČHP 2-03-01-062). Řeka Lučina pramení v nadmořské výšce 580 m n. m. na severních svazích vrcholu Prašivé. Horní tok má bystřinný charakter a je rozkolísaný naopak dolní tok je poměrně stálý, díky Žermanické údolní nádrži, která tok reguluje. Pod nádrží řeka vtéká do údolí a připomíná spíše nížinný typ řek, s velkým množstvím meandrů.

Mezi nejvýznamnější přítoky Lučiny patří Holčina, Bruzovka, Sušanka, Venclůvka a Datyňka. Největší objem vody však poskytuje Lučině přivaděč Morávky, který byl vybudován kvůli Žermanické údolní nádrži. (Povodí Odry, 2016)

Žermanická údolní nádrž byla vybudována v letech 1951 až 1957. V roce 1959 byl následně vybudován přivaděč z Morávky, kvůli nedostatečné vodnosti řeky Lučiny. Celkový objem nádrže, činí 25,3 mil. m³, který je rozdělen na zásobní (18,5 mil. m³), retenční (5,8 mil. m³) a stálý objem (1,0 mil. m³). Délka hráze činí 314 m, maximální výška hráze je 32 m. Hlavní funkcí nádrže je akumulace vody, která je následně potřebná v nedalekých průmyslových podnicích, a to Liberty Ostrava a.s. (dříve ArcelorMittal) a Lenzing Biocel Paskov a.s. (zkráceně Biocel Paskov). Mezi další funkce nádrže můžeme zařadit ochranu před povodněmi, rekreaci, rybolov a v neposlední řadě výrobu elektrické energie. Výrobu elektrické energie zajišťují dvě turbíny o výkonech 0,05 a 0,09 MW. (Broža, 2009)

V povodí řeky Lučiny se historicky vyskytovalo velké množství rybníků, primárně lokalizovaných podél samotného vodního toku. Nejvíce rybníků se vyskytovalo v oblasti Radvanic, v areálu dnešní průmyslové zóny Liberty Ostrava a.s. a v Šenově podél Škrbeňské ulice.

V současné době již nalezneme pouze pozůstatky rybníků v Šenově, a to Volenský a Košťálovický rybník. Rybníky v Radvanicích a v oblasti dnešní průmyslové zóny zcela zanikly. Další oblastí výskytu rybníků v povodí řeky Lučiny je povodí řeky Sušanky. V této oblasti se do dnes rybníky vyskytují, ale historicky zde bylo rovněž větší množství rybníků. (Arcanum Maps, 2023)

5.3. Základní socioekonomické charakteristiky

5.3.1 Administrativní členění

Celé povodí řeky Lučiny se nachází v Moravskoslezském kraji. V Moravskoslezském kraji se nachází šest okresů a povodí řeky Lučiny se rozprostírá na třech z nich: Frýdek-Místek, Karviná a Ostrava-město. Z okresu Ostrava-město spadají do povodí města Vratimov a Šenov. Mezi obce z okresu Ostrava-město náležící do povodí patří pouze obec Václavovice. Částečně do povodí zasahuje krajské město Ostrava, avšak pouze ve dvou svých městských obvodech: Slezská Ostrava a Radvanice a Bartovice. Z okresu Karviná do povodí spadá město Havířov, nejlidnatější město v okrese. Dále v povodí leží obce Horní Suchá a Horní Bludovice. Z okresu Karviná do povodí řeky Lučiny zasahují také města Petřvald a Orlová, avšak pouze v jejich nejjižnějších částech. Z okresu Frýdek-Místek do povodí spadají obce Lučina, Dobratice, Bruzovice, Vojkovice, Pazderna a Kaňovice. Částečně do povodí zasahují obce Dobrá, Řepiště, Sedliště, Komorní Lhotka, Dolní Domaslavice, Nošovice, Horní Domaslavice, Vyšní Lhoty, Soběšovice, Horní a Dolní Tošanovice, Žermanice a Nižní Lhoty. Z okresu Frýdek-Místek zasahuje do povodí pouze jedno město, Frýdek-Místek, ovšem jen marginálně.

5.3.2 Obyvatelstvo

Charakteristika demografických ukazatelů je v zájmovém území značně komplikovaná, protože hranice povodí řeky Lučiny je přírodní hranice, která nerespektuje administrativní rozdělení území.

V Tab. 2 byly obce rozděleny do tří kategorií, dle míry zásahu obce do povodí řeky Lučiny. Do první kategorie, znázorněná zelenou barvou, jsou zařazeny obce, které celé leží v povodí. Do druhé kategorie, znázorněné žlutou barvou, jsou zařazeny obce, které do povodí zasahují značnou částí svého území a do poslední kategorie, znázorněné červenou barvou, jsou zařazeny obce, které do území zasahují nepatrně.

V Tab. 2 je znázorněn střední stav obyvatel pro roky 2003 a 2023. Během tohoto dvacetiletého intervalu je možné pozorovat značnou změnu středního stavu obyvatel. Je možné sledovat trend úbytku obyvatel ve velkých městech, a naopak nárůst obyvatel v menších městech a obcích. Největší úbytek obyvatel nastal mezi lety 2003 a 2023 v Orlové a v Havířově. V Orlové můžeme sledovat devatenácti procentní úbytek a v Havířově takřka osmnácti procentní úbytek. Naopak v obci Horní Domaslavice se počet obyvatel během let 2003 a 2023 takřka zdvojnásobil.

Tab. 2: Střední stav obyvatel za rok 2003 a rok 2023 pro obce v povodí Lučiny

Obce	Střední stav obyvatel (2003)	Střední stav obyvatel (2023)
Ostrava	313 595	284 134,5
Vratimov	6388	7348
Šenov	5441,5	6569
Václavovice	1541	2102
Havířov	85 092,5	69 969,5
Orlová	34 385	27 880
Petřvald	6856,5	7397,5
Horní Suchá	4429,5	4402
Horní Bludovice	1625,5	2562
Frydek-Místek	60 446,5	54 063
Dobrá	2951	3259
Řepiště	1564	1897
Sedliště	1251	1709,5
Lučina	1153	1566
Komorní Lhotka	1121	1512
Dolní Domaslavice	975,5	1452,5
Dobratice	1045,5	1377
Nošovice	973	1021
Horní Domaslavice	561	1036,5
Vyšní Lhoty	783,5	939
Bruzovice	734,5	974
Soběšovice	833,5	954,5
Vojkovice	499	779,5
Horní Tošanovice	487,5	699
Dolní Tošanovice	290,5	388,5
Pazderna	263,5	381,5
Kaňovice	188	360,5
Žermanice	229,5	353,5
Nižní Lhoty	260	292

Zdroj: Všeobecná databáze, Počet obyvatel 2003, Počet obyvatel 2023, ČSÚ; zpracování vlastní

5.3.3 Hospodářství

Severní část zájmového území náleží do Ostravské aglomerace, z čehož jde vyvozovat průmyslový charakter daného území. Největším zaměstnavatelem v zájmovém území je Liberty Ostrava a.s. (dříve NOVÁ HUŤ, a. s. nebo ArcelorMittal Ostrava a.s.), která se nachází na hranici zájmového území nedaleko ústí řeky Lučiny. (ČSÚ, 2024) NOVÁ HUŤ byla založena v roce 1951 a výstavba trvala až do roku 1961. (Dlouhý, 2001) V současnosti je Liberty Ostrava a.s. součástí globální ocelářské a těžební skupiny LIBERTY Steel, která zaměstnává celkově okolo 30 000 zaměstnanců po celém světě. Konkrétně v Ostravě je zaměstnáno přes 6000 zaměstnanců. (LIBERTY Steel Group, 2024) V posledních měsících se Liberty Ostrava a.s. potýká s nedostatkem finančních zdrojů a činnost hutí byla pozastavena z důvodu přerušení dodávek energie. Ze společnosti bylo vyvedeno více než deset miliard korun do zahraničí, a to je hlavním důvodem nedostatku financí. Během posledních měsíců společnost přišla o šestinu zaměstnanců a počet zaměstnanců se stále snižuje. Aktuálně jsou zaměstnanci doma na sedmdesáti procentech mzdy i přes to, že má společnost nasmlouvané zakázky a mohla by generovat zisk. Problémem je ovšem přerušovaná dodávka elektrické energie a nedostatek financí na koupi surovin, které jsou nezbytně nutné pro výrobu. Budoucnost společnosti je nejasná. Nejasná situace je problémem i pro další malé firmy v regionu, které byly na společnost Liberty Ostrava a.s. navázány. (ČT 24, 2024)

Mezi velké zaměstnavatele v zájmovém území je možné zařadit také společnost Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. (Obr. 5), která se nachází v Nošovicích a rovněž se nachází na hranici zájmového území. Společnost je reprezentantem automobilového průmyslu v regionu a velikostí se zařazuje do kategorie 2500 až 2999 zaměstnanců. Společnost byla založena v roce 2006. (ČSÚ, 2024) Jedná se o závod automobilky Hyundai s výrobní kapacitou 350 tisíc automobilů ročně. V areálu se kromě automobilů vyrábějí převodovky, které slouží nošovickému závodu a závodu sesterské společnosti Kia v Žilině. (HYUNDAI MOTOR MANUFACTURING CZECH, 2023) Dalším významným zaměstnavatelem je společnost KES – kabelové a elektrické systémy, spol. s.r.o. vyrábí kabelové svazky pro automobilový a elektrotechnický průmysl. (Juřák, 2005) Společnost KES sídlí ve Vratimově a byla založena v roce 1992. V současnosti se řadí do kategorie firem s počtem zaměstnanců mezi 1000 a 1499. (ČSÚ, 2024)

*Obr. 5 Továrna Hyundai Motor Manufacturing Czech, s.r.o.,
Nošovice (K. Mrázková, duben 2024)*

Zemědělskou produkci v zájmové oblasti zastupuje společnost TOZOS spol. s r.o., která se nachází na hranici zájmového území v obci Horní Tošanovice. Společnost vznikla v roce 1993 privatizací státního statku. Společnost hospodáři na dvou tisících hektarech půdy v bramborářské oblasti a zaměřuje se jak na rostlinnou, tak živočišnou výrobu. Mezi významné odběratele patří například Mlékárna Kunín, a.s., která od společnosti odebírá syrové kravské mléko. (Krůl, 2006) Společnost se řadí do kategorie s 25 až 49 zaměstnanci. V zájmovém území se nevyskytují velké potravinářské firmy. Lokální význam má vojkovický pivovar Koníček, který vznikl v roce 2006 a řadí se do kategorie s 10 až 19 zaměstnanci. (ČSÚ, 2024)

V neposlední řadě se ve městě Havířov nachází společnost nazývající se Městská realitní agentura, s.r.o. (MRA), jedná se o nástupce bývalého bytového podniku Havířov. Společnost byla založena v roce 2005 a zakladatelem je město Havířov. (Krůl, 2006) V současnosti se MRA řadí do kategorie se 100 až 199 zaměstnanci. (ČSÚ, 2024) V Havířově má sídlo rovněž společnost GASCONTROL, společnost s r.o., která byla založena v roce 1992. Společnost se specializuje na výzkum, výrobu, montáž a servis vodárenských, plynárenských a kanalizačních zařízení na území celé České republiky a od roku 2004 společnost působí také na polském trhu. (Krůl, 2006) Společnost se řadí do kategorie se 100 až 199 zaměstnanci. (ČSÚ, 2024)

5.3.4 Doprava

Dopravní charakteristika v zájmovém území je dvojího typu. Severní část území, která spadá do Ostravské aglomerace disponuje hustou silniční a také železniční sítí. V nejjihnějších částech území se rozprostírá podhůří Beskyd a hustota silniční sítě od severu na jih klesá. Z hlediska silniční dopravy do zájmového území zasahuje dálnice D48, která prochází jižní částí Ostravské aglomerace územím mezi městy Frýdek-Místek a Český Těšín. (Ředitelství silnic a dálnic ČR, 2016)

Z hlediska železniční dopravy přes zájmové území vedou dvě železniční tratě, jedná se o trať 321 a trať 322. Trať 321 (Opava východ – Ostrava-Svinov – Český Těšín) v zájmovém území prochází městy Šenov a Havířov. Vlaková doprava je v tomto úseku obstarávána dvěma železničními dopravci, České dráhy, a. s. a RegioJet a.s. Trať 322 (Frýdek-Místek – Český Těšín – Cieszyn) protíná území podél dálnice D48. (České dráhy, 2023)

5.3.5 Sídla na území povodí řeky Lučiny a jejich historický vývoj

Celé zájmové území spadá do oblasti historického Slezska. Počátky osídlení zasahují až do pravěku. Ve středověku bylo zájmové území součástí Velké Moravy a následně součástí Polského státu. Ve 14. století bylo území připojeno k Českému království. V 15. století probíhaly Husitské války, což představovalo období politických, kulturních a náboženských změn. Na přelomu 15. a 16. století v oblasti vládl rod Jagellonců. Po bitvě na Bílé hoře se území stalo součástí rakouských držav. V tomto období docházelo k silné germanizaci a katolizaci v zájmovém území. V 17. století bylo území zasaženo třicetiletou válkou. Na počátku 18. století pokračovala absolutistická vláda Habsburků, avšak postupně oslabovala a ustupovala před nástupem osvícenství. Z nadvlády Habsburků se území vymanilo až po první světové válce, která vedla k rozpadu Rakousko-Uherské říše. V meziválečném období docházelo v severní části zájmového území k rozkvětu hospodářství, kvůli intenzivní těžbě černého uhlí. Průmyslový charakter severní části regionu neopadl ani během druhé světové války. Během Německé okupace docházelo ovšem převážně k výrobě válečného materiálu. Zájmové území bylo osvobozeno Rudou armádou a nastal konec druhé světové války. Následně nastává období totalitního komunistického režimu, které končí až v roce 1989. (Žáček, 2004)

Dnešní město **Ostrava** se nachází v lokalitě, která byla osídlena již v pravěku. Následně se stala jedním z uzlů Jantarové stezky. První zmínky o vsi pochází ze 13. století a o městě se zmiňují až záznamy ze 14. století. Ve 14. století byly vybudovány městské hradby a město bylo obsazeno husity. Zvrat pro město nastal v polovině 18. století, kdy došlo k prvním nálezům uhlí, což vedlo k průmyslovému rozvoji města a ke zvyšování počtu obyvatel. Následně byla vybudována Severní dráha Ferdinandova. Jednalo se o železnici, která spojovala Krakov s Vídní a vedla právě přes Ostravu, což umocnilo nárůst počtu obyvatel a celkový rozvoj Ostravy. Ve městě se nadále rozvíjelo hutnictví a hornictví až do druhé poloviny 20. století, kdy se začala těžba postupně utlumovat.

Z okresu Ostrava-město se v zájmovém území nachází dále obec Václavovice, město Šenov a částečně do zájmového území zasahuje město Vratimov. První zmínky o obci **Václavovice** pocházejí již ze 14. století, kde se v seznamu osad a obcí vyskytuje osada nazývající se Wenceslawitz. Během let Václavovice spadaly pod různé držitele. Až se nakonec v průběhu 18. století začlenily pod panství Skrbenských z Hříštně na Šenově. Následně se obec Václavovice a Šenov opět rozdělily, spolupráce mezi nimi přetrvávají doposud. Město **Šenov** patří mezi nejstarší sídla ve Slezsku. Archeologické nálezy dokazují, že oblast nynějšího města Šenova byla osídlena již v paleolitu. (Póč, 2006) Sídlu bylo pojmenováno na konci 13. století za vlády těšínského knížete Měška. První písemný doklad o existenci Šenova pochází ovšem až ze 14. století a jednalo se o soupis desátků vratislavského biskupství. Od 13. století patřil Šenov pod těšínské knížectví. Následně byl během 14. – 18. století součástí zemí Koruny české a na konci 19. století byla obec přiřazena k frýdeckému hejtmanství. Následně byla přiřazena do okresu Ostrava-venkov a poté byla znovu připojena do okresu Frýdek-Místek. (Tvrdý, 1986) V současné době patří město Šenov do okresu Ostrava-město. Město **Vratimov** bylo založeno ve druhé polovině 13. století jako zemědělská osada. Zvrat nastal až v roce 1880, kdy se začala budovat továrna na celulózu, která změnila zemědělsky založené sídlo na průmyslové centrum oblasti. Následně byla vybudována nová silnice a došlo k rozšíření železničního nádraží. V devadesátých letech 20. století byl provoz továrny na celulózu ukončen a Vratimov postupně ztratil průmyslový charakter. (Póč, 2006) V současnosti slouží město Vratimov jako předměstí rozrůstající se Ostravy.

Havířov je nejmladším městem České republiky, jeho výstavba započala ve druhé polovině 40. let 20. století na území tehdejších obcí Šumbark, Dolní Bludovice, Prostřední Suchá a části obce Šenov. Oficiálně byl Havířov ustanoven městem dne 4. prosince 1955. Hlavním důvodem výstavby byl rozvoj hornictví, hutnictví, energetiky a těžkého strojírenství v lokalitě Ostravské pánve a s ním související potřeba většího počtu zaměstnanců, pro které bylo nutné zajistit ubytovací kapacity. (Benatzky, 1995) Primární funkcí města byla jednoznačně obytná funkce a Havířov fungoval několik počátečních let s velmi omezenou občanskou vybaveností. (Podhorský, 2006) Nejhorší situace panovala jednoznačně ve výstavbě komunikací. (Benatzky, 1995) Mezi další města z okresu Karviná zasahující do zájmového území náleží Karviná, Orlová a Petřvald. Všechny tři města do povodí zasahují jen malou částí svého území. Značně do zájmového území kromě města Havířov zasahují pouze dvě obce z okresu Karviná, jedná se o obce Horní Suchá a **Horní Bludovice**. Obec Bludovice byla založena v roce 1335 šlechticem Bludem z Jičina. Následně byla obec Bludovice postupně rozdělena na Horní, Dolní a Prostřední část. Dolní Bludovice jsou v současnosti městskou částí města Havířova a Prostřední Bludovice spadají pod Horní Bludovice. První historické zmínky o obci **Horní Suchá** pochází ze 14. století. Horní Suchá patřila pod správu těšínských Piastovců, kteří patřili mezi přímé následníky polské královské dynastie. Následně nastalo období, ve kterém se vlastnictví Horní Suché střídalo mezi polskými a německými šlechtici. Největšího rozkvětu dosáhla Horní Suchá na počátku 19. století, kdy ji odkoupil Jan de Larisch-Mönnich. (Póč, 2006)

Následující obce značně zasahující do zájmového území jsou administrativě zařazeny pod okres Frýdek-Místek. Obec **Kaňovice** byla založena v roce 1613, dle frýdeckých zámeckých listin. Založení obce bylo svěřeno úředníkovi Káňovi a po něm obec nese své jméno Kaňovice. Obec **Žermanice** vznikla pravděpodobně v roce 1450, ze kdy pochází písemné doklady o obci zvané Zylmanice. Některé zdroje ovšem uvádějí, že obec existovala již ve druhé polovině 14. století. Od poloviny 15. století náležela obec pod panství hornobludovického statku. Následně byla obec prodána a dostala se pod frýdecké panství. Na obec **Bruzovice**, která vznikla na přelomu 13. a 14. století během lánové kolonizace, byly navázány obce Kaňovice a Žermanice, protože se v Bruzovicích nacházela spádová škola pro tyto obce. Další obcí nacházející se v zájmové oblasti je **Pazderna**. Obec Pazderna vznikla v období pasekářské a valašské kolonizace. Své jméno dostala obec podle pazderny. Pazderna je budova, ve které se sušil, lámal a česal len, který se v lokalitě pěstoval.

Obec **Lučina** byla vybudována v roce 1956. Obec vznikla na katastrech obcí Soběšovice a Dolní Domaslavice, které byly rozděleny, kvůli výstavbě Žermanické vodní nádrže. Jádro obce tvoří výstavba dvojdomků, které byly postaveny obyvatelům zatopených částí obcí. Obec **Soběšovice** vznikla ve 13. století a obec **Dolní Domaslavice** vznikla na přelomu 13. a 14. století. Obec **Horní Domaslavice** byla dle pověsti založena knížetem Domaslavem, první písemné zmínky o obci pocházejí ze 14. století. Obec **Dolní Tošanovice** byla založena počátkem 14. století, stejně tomu je i obce Horní Tošanovice. Obě obce ležely na císařské cestě a byly zaměřeny na zemědělskou a řemeslnou výrobu. Archeologické průzkumy dokázaly, že území dnešní obce Horní Tošanovice bylo osídleno již před čtyřmi tisíci lety. Další obcí je obec **Dobratice**, u které se historicky prostřídalo velké množství majitelů i přesto, že byla založena až v 16. století. Obec **Vojkovice** vznikla taktéž až v 16. století a obyvatelé se živilí hlavně zemědělskou produkcí a tkaním. Vojkovice nejvíce proslavila Vojkovická hořká, jednalo se o bylinný likér, který se přestal pálit v druhé polovině 20. století. První zmínka o nedaleké obci **Nošovice** pochází rovněž ze 16. století. Obec Nošovice se prvně jmenovala Potměnošovice, tento název byl používán až do poloviny 17. století. Nejjižnějšími obcemi v zájmové oblasti jsou obce Vyšší Lhoty a Komorní Lhotka, na jejichž hranici pramení řeka Lučina. První zmínka o obci **Vyšší Lhoty** pochází z konce 13. století. Podle svého zakladatele Paška Mudrého Warmunda, byla obec nejdříve nazývána Lhota Mudrého nebo Warmundovice. Historicky přes obec vedla obchodní cesta zvaná Solánka, která vedla z Moravy do Polska a sloužila převážně k přepravě soli. Původní osada, nacházející v místě dnešní obce **Komorní Lhotka**, byla založena v 15. století. Obyvatelé se živilí hlavně chovem hospodářských zvířat v salaších, plátenictvím a soukenictvím. (Póč, 2006)

6 Zajímavosti krajiny povodí řeky Lučiny

V zájmovém území se nachází velké množství zajímavostí, které mohou být cílem turistického ruchu nebo mohou být využity ve výuce místního regionu. V následujících kapitolách jsou zajímavosti ze zájmového území rozděleny do několika kategorií. Mezi zajímavosti krajiny povodí řeky Lučiny je dále možné zařadit vodní nádrž Žermanice, která byla zmíněna výše v kapitole 5.2.5 Hydrologie.

6.1 Pamětihodnosti

6.1.1 Kulturní pamětihodnosti

Zájmová oblast je historicky dlouhodobě osídlena. V lokalitách prvních osad začaly vznikat první tvrze, přičemž mnohé z nich byly následně přebudovány na zámky. V povodí se nachází pouze pět dochovaných zámků. Nejstarším z nich je **Zámek Životice**, nacházející se ve stejnojmenné části města Havířova, který byl postaven ve druhé polovině 16. století a následně barokně upraven v 18. století. Jedná se o užitý zámek, který sloužil pro administrativní účely státního statku. V současnosti zámek chátrá. Další zámky na území města Havířova jsou zámek Šumbark a Zámek Bludovice. **Zámek Bludovice** (Obr. 6) byl vybudován na základě tvrze z 15. století a od 19. století sloužil úřednictvu, v současnosti je v soukromém vlastnictví a je využíván k bydlení a jako kancelářské prostory.

Zámek Šumbark se nachází v městské části Havířov-Město, ovšem historicky se nacházel v samostatné stejnojmenné obci Šumbark. Barokní Zámek Šumbark byl vystavěn v 17. století bratry Rymultovskými z Rymultic, pravděpodobně v místech původní tvrze. V 19. století byl přestavěn do klasicistního stylu a záhy poté přestal fungovat jako panské sídlo a začal být využíván pro administrativní účely. Po druhé světové válce zámek chátral až do sedmdesátých let, kdy se jeho novým vlastníkem stalo nově vzniklé město Havířov a došlo k rozsáhlé rekonstrukci. Poslední dva zachovalé zámky jsou zámeky v Horních Tošanovicích a Dolních Tošanovicích. **Zámek Dolní Tošanovaice** byl vybudován až na počátku 19. století v místech původní tvrze v devadesátých letech 20. století byl zmodernizován a v současné době je v soukromém vlastnictví. Zámek Horní Tošanovaice byl postaven v 18. století v pozdně barokním stylu a v současnosti je také v soukromém vlastnictví. (Heider, 2012)

Obr. 6 Zámek Bludovice, pohled od SZ (Mrázková K., duben 2024)

Výše zmiňované zámky ovšem nebyly jediné, které se v zájmovém území nacházely. Mezi zaniklé zámky můžeme zařadit zámky Horní Bludovice, Prostřední Bludovice, Horní Suchá nebo Šenov. **Zámek Šenov** pocházel z druhé poloviny 16. století. Jednalo se o renesanční zámek, který byl zbořen na počátku 20. století. **Zámek Horní Suchá** byl vystaven v 17. století. Jednalo se o barokní stavbu, která v 19. století dostala empírový vzhled. Následně zámek beze stopy zanikl. **Zámek Prostřední Bludovice** vznikl v polovině 18. století, jako barokní zámek. Zámek byl v průběhu let značně zmodernizovaný a ve 20. století sloužil báňské společnosti, následně státnímu statku a na konci 20. století byl zbořen. **Zámek Horní Bludovice** byl vystaven rodem Rymuldovských z Konic v 18. století. Na počátku 20. století zámek vyhořel a z velké části byl stržen. V současnosti se z něj již nedochovali žádné pozůstatky. V zájmovém území se dále nacházely tři zámky, které zanikly v důsledku výstavby Žermanické vodní nádrže. Jednalo se o zámky **Dolní Domaslavice**, **Dolní Soběšovice** a **Horní Soběšovice**. Všechny tři zámky byly zbourány a následně zatopeny. (Heider, 2012)

Další pamětihodností nacházející se v povodí řeky Lučiny je **Slezskoostravský hrad**. Slezskoostravský hrad se nachází nedaleko soutoku řek Lučiny a Ostravice ve Slezské Ostravě. Hrad byl postaven ve 13. století na místě bývalého slovanského hradiště. Slezskoostravský hrad byl obehnan vodním příkopem a vysokými hradbami. Postupem času začal hrad ztrácet svůj vojenský charakter až nakonec byl ve 30. a 40. letech 16. století přestavěn na renesanční zámek. Největšího významu dosáhl Slezskoostravský zámek v 16. století. Právě v 16. století se na zámku konala četná setkání čelní slezské a těšínské šlechty. Velkým zásahem pro zámek byla třicetiletá válka. Během třicetileté války byl Slezskoostravský zámek několikrát obsazen a vypleněn. Po třicetileté válce se již zámek nedostal do původního stavu. Zvrat nastal v roce 1763, kdy bylo v lokalitě objeveno černé uhlí. Ač by se mohlo zdát, že zámku prospějí zisky z těžby černého uhlí, nestalo se a zámek dále chátral. V sedmdesátých letech 19. století nastala další rána pro zámek, když tehdejší majitelé svolili těžbu z bohatých slojích pod zámekem (později doly Zárubek a Trojice). Z 19. století pocházejí prameny, které již zámek popisují jako zříceninu. V roce 1872 došlo na zámku k rozsáhlému požáru. Tehdy došlo teprve k rozsáhlejší opravě zámku. Následně však byly zjištěny poklesy v rozsahu 8-11 metrů v důsledku poddolování a během let zámek začal opět chátrat. (Stehlíková, 2004) Začátkem 20. století se jednalo o zboření zámku, který se kvůli poddolování bortil a byl nestabilní. Památkáři ovšem prosadili opravu a zachování zámku a ke zbourání nakonec nedošlo. Opravy ovšem nebyly šetrné a značně změnily architektonický a historický ráz budovy. Z původního zámku se v dnešní době zachovala pouze zřícenina části hradního paláce, malá část hradebního opevnění a vstupní brána s věží v renesančním stylu. (Vojkovský, 2012) V dnešní době se již pro zámek vžil název Slezskoostravský hrad, avšak není divu, jelikož po původním zámku toho mnoho nezbylo. Z hlediska využití se stal Slezskoostravský hrad kulturním centrem. V prostorách Slezskoostravského hradu se konají každoročně hudební a kulturní festivaly, výstavy, velikonoční a vánoční trhy.

Na území povodí se nachází velké množství kostelů. Nejstarším kostelem v povodí je **kostel sv. archanděla Michaela**, nacházející se v obci Řepiště, z poloviny 16. století. Naopak nejmladším kostelem v povodí je **kostel sv. Václava**, nacházející se ve Václavovicích, který byl budován na konci devadesátých let minulého století a vysvěcen byl teprve v roce 2001. (Póč, 2006)

Dalším kostelem nacházejícím se v povodí je **kostel sv. Antonína Paduánského**. Kostel se nachází nedaleko vrcholu Malé Prašivé (707 m n. m.) a byl vybudován v roce 1640 na přání hraběte Jiřího z Oppersdorfu. (Pindur, 2020) Mimo jiné v povodí nalezneme **kostel prozřetelnosti Boží**, přezdívaný barokní perla Slezska, nacházející se ve městě Šenov. Kostel je vystavěn v barokním stylu a vysvěcen byl v roce 1772. (Pindur, 2014)

Další zajímavou kulturní pamětihodností je umělecký směr **Sorela**, neboli socialistický realismus, jehož velká koncentrace je na území města Havířova. Jedná se o specifický architektonický styl, používaný v padesátých letech 20. století. Mezi hlavní motivy sorely je možné zařadit pracujícího člověka nebo přírodní tematiku. V Havířově je vyhlášena památková zóna chránící stavby postavené v daném stylu. Památková zóna je z jedné strany ohraničena lesoparkem Stromovka, z protější strany je ohraničena meandry řeky Lučiny. Směrem na Ostravu do zóny zasahují ještě kostel sv. Anny a zámek Šumbark, z protější strany je zóna ohraničena kinem Centrum. Památková zóna byla vyhlášena v roce 1992. (Podhorský, 2006) V Havířově je architektonický styl Sorela typický svými pravidelnými ulicemi, širokými nadčasovými bulváry a uzavřenými dvorky. Většina budov v daném architektonickém stylu má obytnou funkci, existují ovšem také výjimky, například **Kulturní dům Petra Bezruče** nebo **Kulturní dům Radost**.

Mezi městskou zástavbou se v Havířově nachází **Kotulova dřevěnka**. Jedná se o roubenou lidovou stavbu, která byla patrně postavena v roce 1781 a je posledním pozůstatkem původní zástavby na území dnešního města Havířova. V současnosti slouží Kotulova dřevěnka jako jedna z poboček Těšínského muzea a nachází se v ní stálá expozice reprezentující domácí interiér a způsob života na přelomu 19. a 20. století ve střední části Těšínského Slezska. (Pavelková, 2015)

6.1.2 Průmyslové pamětihodnosti

V zájmovém území se mimo kulturní památky nacházejí také velké množství průmyslových památek. Jedná se o bývalé doly, haldy a odvaly. Těžba uhlí má v severní části zájmové oblasti obrovskou tradici a první písemné zmínky o nálezích uhlí pochází již z poloviny 18. století. Bývalé doly se nacházejí v severní části povodí, do které zasahuje Ostravsko-Karvinský revír. Mezi ostravské doly zasahující do zájmového území je možné zařadit doly Jan Maria, Michálka, Zwierzina, Františka, Zárubek, Jakub, Salma-Ignát a Ludvík. Dále se v zájmové oblasti nachází Důl Dukla nacházející se v Havířově a Důl František nacházející se v Horní Suché.

Důl Jan Maria (původně Důl č. IV) založil roku 1852 hrabě J. M. Wilczek a po válce byl důl organizačně připojen k Dolu Zárubek. Důl měl 13 patek a 3 jámy. Těžba uhlí v dole probíhala od roku 1855 až do 1963, kdy byl důl zasypán.

Ve Slezské Ostravě se dále nachází bývalé **Doly Zwierzina**. Hornická činnost v dolech započala v roce 1838 na přání Josefa Zwierziny. Ve Zwierzinových dolech byly v provozu tři hlubinné doly: Důl č. II – Josef, Důl č. VII (Důl Strojní) a Důl Františka. V roce 1933 došlo k převedení důlního pole k Wilczkovým dolům.

Bývalý **Důl Zárubek** (Důl č. V, Hermenegild) se taktéž nachází ve Slezské Ostravě a byl založen v roce 1845. Důl měl 13 patek, jedno podpatro, 6 jam a v největší hloubce dosahoval 970 m. Těžba v dole započala v roce 1856 a v průběhu let se k Dolu Zárubek připojovaly další doly. Jako první byly v roce 1914 připojeny Důl Jakub a Důl Vilém, dále byl v roce 1926 přičleněn Důl Alexandr. V roce 1954 byl připojen Důl Jan Maria a následně v roce 1967 proběhlo velké sloučení s Dolem Petra Bezruče. Sloučený Důl Zárubek a Důl Petra Bezruče byly přejmenovány na Důl Ostrava a v roce 1987 k nim byl připojen Důl Hlubina. O ukončení a následné likvidaci Dolu Zárubek bylo rozhodnuto na počátku devadesátých let a v roce 2002 byly zbourány i poslední nadzemní budovy.

Důl Jakub byl založen v roce 1868 a od roku 1914 sloužil jako pomocný důl k Dolu Zárubek, kde zabezpečoval provoz větrných jam. Konečná hloubka dolu byla 645 m a měl 11 pater a 2 jámy. Důl Jakub byl zasypán v roce 1992, v souvislosti s likvidací mateřského dolu.

Další bývalý důl nacházející se v zájmovém území je **Důl Ludvík** v Radvanicích. Důl Ludvík byl založen Ostravskou báňskou společností roku 1898. Konečná hloubka dolu byla 730 m a měl šest pater. V roce 1961 byl důl připojen k Dolu Julius Fučík a v roce 1989 došlo ke zrušení dolu.

V zájmové oblasti se dále nacházejí dva doly z karvinské části revíru, jedná se o Důl Dukla a Důl František. **Důl Dukla** (Důl Suchá) byl vystavěn na popud bratrů Gutmannových v roce 1905. Po rekonstrukci v šedesátých letech dvacátého století došlo ke zdvojnásobení vytěženého uhlí a v letech 1971 – 1977 dosahovala roční těžba přes 2 mil. t. V nejhlubším místě dosahoval důl hloubky až 1140 m. (Černý, 2003) V roce 1961 dne 7. července došlo na Dole Dukla k požáru. Požár se rozšířil a na svědomí měl celkem 108 horníků, kteří zůstali v dole. (Čihař, 2011)

Důl František vznikl před první světovou válkou a byl pojmenován Erzherzog Franzschacht. Po vzniku Československa byl přejmenován na Důl František, ovšem v roce 1946 byl opětovně přejmenován, nyní na Důl Klement Gottwald a o dva roky později na Důl President Gottwald. Až v roce 1990 se mu opětovně vrátilo jméno Důl František. V roce 1995 byl důl přičleněn k Dolu Lazy a v roce 1999 bylo rozhodnuto o jeho likvidaci. (Černý, 2003)

6.2 Přírodní zajímavosti

V rámci zájmového území byly přírodní zajímavosti rozděleny do několika kategorií. Většina unikátních a zajímavých lokalit nebo památek má určitý statut ochrany. Detailní popis je uveden v dílčích kapitolách.

6.2.1 Zvláště chráněné území

Na území povodí řeky Lučiny se nachází pět přírodních památek. Přírodní památka je definovaná zákonem č. 144/1992 Sb. §36 takto „*Přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk.*“

Dále do zájmového území v nejnižnějších částech zasahuje Chráněná krajinná oblast Beskydy, dále jen CHKO Beskydy. Chráněná krajinná oblast je definována zákonem č. 144/1992 Sb. §25 takto „*Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti.*“

PP Meandry Lučiny

Přírodní památka Meandry Lučiny (Obr. 7) se nachází na katastrálním území Havířov-Město a byla vyhlášena v roce 1991. Jedná se o území přirozeně meandrujícího toku a přilehlé nivy o rozloze 40,65 ha. Tok řeky Lučiny je lemován bohatými lužními porosty a v údolí řeky nalezneme přirozeně i uměle vzniklé mokřady. Geologicky je území složeno z písčitohlinitých sedimentů, které místy obsahují organické příměsi.

Fauna i flóra je velmi rozmanitá. Břehy koryta jsou lemovány lužními porosty. V okolí toku žije 15 druhů vážek, 13 druhů ryb z nichž nejpočetnější je střevle potoční a jelec tloušť. Mezi další živočišné druhy, které žijí v okolí koryta a v přilehlých mokřadech patří například čolek obecný, ropucha zelená, strakapoud velký, žluva zelená či ledňáček říční. (Weissmannová, 2004)

Obr. 7 PP Meandry Lučiny, Havířov (K. Mrázková, duben 2024)

PP Mokřad u Rondelu

Přírodní památka Mokřad u Rondelu se nachází v katastrálních územích Havířov-Město a Šenov u Ostravy, byla vyhlášena v roce 2013 a rozprostírá se na rozloze 14,66 ha. Jedná se o území bývalé rybníční soustavy, kde se dnes nachází uměle vybudované vodní nádrže a mokřady. Hlavním předmětem ochrany přírodní památky je čolek velký, který je silně ohrožený. Mezi další silně ohrožené druhy, které se vyskytují na území přírodní památky patří čolek obecný, ropucha obecná, skokan zelený, ještěrka obecná či ledňáček říční. Na území byli také zaznamenány tři kriticky ohrožené druhy, a to morčák velký, velevrub malířský a mihule potoční. (Horváth, 2023)

PP Stará řeka

Přírodní památka Stará řeka se nachází v katastrálních územích Horní Bludovice a Prostřední Bludovice, byla vyhlášena v roce 2002 a její rozloha činí 1,43 ha. Jedná se o mrtvé rameno řeky Lučiny. I přes poměrně malou plochu se na území přírodní památky vyskytuje mnoho obojživelníků a plazů, na území se vyskytují například čolek velký, ropucha obecná, skokan zelený či užovka obojková. Ochrana území má za cíl zachování mrtvého ramene řeky Lučiny jakožto místa vhodného pro rozmnožování obojživelníků a plazů. (Peichlová, 2018)

PP Žermanický lom

Přírodní památka Žermanický lom se nachází v katastrálním území Žermanice a byla vyhlášena v roce 1992. Jedná se o opuštěný, zatopený lom o rozloze 1,95 ha. Na dně lomu se nachází druhotně vzniklý mokřadní ekosystém. Lom fungoval v 50. letech 20. století, což bylo období, kdy probíhala výstavba Žermanické přehradní nádrže. Na území lomu se nachází dvě odlišné přírodní stanoviště. Prvním stanovištěm je otevřená vodní plocha s mokřadní flórou. Druhé stanoviště tvoří výhřevné stěny lomu, které jsou orientovány jižním směrem. Na území lomu se nachází populace kriticky ohrožené přesličky různobarevné. V oblasti přechodu mezi jednotlivými stanovišti se nachází dva duhy vrb. Fauna je pestrá, zatopené dno tvoří vhodné životní prostředí pro 19 druhů vážek, v tůních se rozmnožuje řada obojživelníků a pestrému prostředí lomu odpovídá také velká druhová rozličnost ptactva. Vyskytuje se zde lesní druhy, lesostepní druhy, vodní druhy a také druhy otevřené krajiny ptactva. Většina ptactva na území nesídlí, avšak pro mnohé slouží území přírodní památky jakožto potravní základna, k těmto účelům využívá území například čáp bílý. (Weissmannová, 2004)

PP Václavovice-Pískovna

Přírodní památka Václavovice-Pískovna se nachází na katastrálních územích Václavovice u Frýdku – Místku a Šenov u Ostravy, byla vyhlášena v roce 2013 a její rozloha činí 6,86 ha. Jedná se o soustavu několika menších mokřadů, které jsou přirozeným prostředím čolka velkého a dalších druhů obojživelníků. Podloží je tvořeno převážně šterky a písky. (Háková, 2023)

CHKO Beskydy

CHKO Beskydy se nacházejí v západní části České republiky a do zájmového území zasahuje pouze západní částí svého nejsevernějšího cípu. Konkrétně se jedná o území v blízkosti pramene řeky Lučiny a o oblast v blízkosti vrcholu Prašivá (843 m n. m.). CHKO Beskydy byla vyhlášena v roce 1973 a celková rozloha činí 1160 m². Nejvyšším bodem je Lysá hora (1323 m n. m.) a relativní výšková členitost činí 973 m. (Weissmannová, 2004)

6.2.2 Natura 2000

Natura 2000 je soustava chráněných území, která je vytvářena státy Evropské unie. Jedná se o dva typy chráněných území, přičemž prvním jsou ptačí oblasti a druhým jsou evropsky významné lokality. Na zájmovém území se vyskytují tři evropsky významné lokality mezi, než patří Mokřad u Rondelu, Žermanický lom a Václavovice-Pískovna a částečně do území zasahuje evropsky významná lokalita Beskydy, pouze však ve svých nejsevernějších částech. Do zájmového území zasahuje jedna ptačí oblast, jedná se o ptačí oblast Beskydy, ta však obdobně na území zasahuje pouze ve své nejsevernější části a jejím předmětem ochrany je čáp černý. (AOPK ČR, 2023)

6.2.3 Památné stromy

Na zájmovém území se nachází čtrnáct památných stromů a jedno památné stromořadí. Z hlediska druhové skladby památných stromů v povodí nalezneme duby, lípy, habr, jasan a javor. Památné stromořadí je druhově dvořeno jílovcem a jasanem. Konkrétně se jedná o Alej E. Krásnohorské, která se nachází v Haviřově, v městské části Podlesí, na ulici Elišky Krásnohorské. V této aleji je celkem patnáct stromů.

Ze samostatně stojících stromů se v zájmovém území nachází například Jinan u Slezskoostravského hradu, který dosahuje výšky 23 m a obvod kmene měří 2,45 m nebo Datyňský hraniční dub, který dosahuje výšky 19 m a obvod kmene 2,56 m. (Mračanská, 2010)

6.3 Nezařazené zajímavosti

Výše uvedené kategorie zajímavostí zohledňovaly základní rozdělení objektů a lokalit do základních dvou skupin. Mezi nezařazené kategorie je možné zahrnout specifický charakter krajiny „krajinný ráz“, který vznikl kombinací přírodních a antropogenních procesů v zájmovém území. Do dané kategorie by šlo zařadit také zajímavosti nehmotného dědictví, což můžou být místní speciality a výrobky typické pro danou oblast.

6.3.1 Specifické typy krajinného rázu

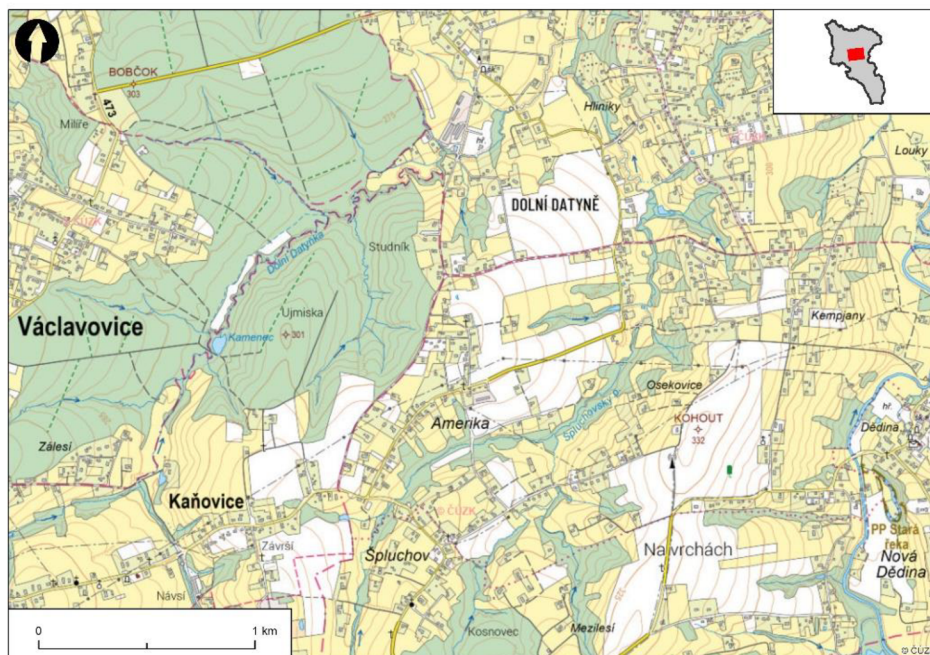
V zájmovém území lze nalézt několik specifických typů krajinného rázu, který je určitě unikátní a může být zároveň dokladem původního charakteru osídlení, nebo typu aktivit v krajině v minulosti, které i po jejich ukončení zůstávají zapsány v paměti krajiny a zaslouží si jistě nějakou formu ochrany nebo pozornosti.

Sídla v Beskydech a beskydském podhůří

První sídla v oblasti Beskyd a beskydského podhůří se podle (Kolektiv 2018) začala objevovat již v 15. století. Jednalo se o zemědělská nebo rolnicko-řemeslná sídla, která vznikala na popud feudální vrchnosti. Zvláštním úkazem je fakt, že Beskydy jsou jedny z posledních obydlých hor v České republice. Pro krajinu Beskyd jsou typické lesy proložené bezlesím a rozptýlenou zástavbou. Bezlesí je označení pro pastviny a horské louky.

Rozptýlená slezská zástavba

Podle publikace (Kolektiv 2018) je pro rozptýlené osídlení charakteristická plužina dělených úseků. Ta vznikla dodatečným dědickým dělením nepravidelných záhumenic, které se dále mohly dělit na rovnoběžné úzké parcely. Jedním z typických znaků jsou roztroušené rodinné domky ve větší části nebo celém katastru. Stavební právo v tehdejší Těšínském Slezsku umožňovalo stavět mimo zastavěné území nebo bez vazby na něj a bylo benevolentnější než stavební právo moravské.

Obr. 8 Zachycení typické rozptýlené slezské zástavby v katastrech obcí Horní Bludovice a Dolní Datyně (topografický podklad Prohlížeční služba Esri ArcGIS Server – ZTM)

Města plánovitě založená částečně nebo zcela podle moderního regulačního plánu

Kontrastem historicky starších vesnickým sídlům jsou v zájmové oblasti dle (Kolektiv 2018) města, která byla vystavěna částečně nebo zcela podle plánu. Mezi tyto města autoři zařazují například města Havířov (Obr. 9), Karviná a Orlová. Pro tyto města je typická pravidelná zástavba a primárním účelem je ubytovací funkce.

Obr. 9 Letecký snímek města Havířova (Zdroj: havirov-city.cz)

6.3.2 Regionální speciality a výrobky

Mezi regionální speciality je možné zařadit pivo, jelikož se v zájmové oblasti nachází hned několik pivovarů. Jedná se o pivovar Šenov, Slezský pivovar v Havířově, Minipivovar Kohutka ve Vyšních Lhotách a pivovar Koníček ve Vojkovicích. Z Vojkovic pocházel rovněž likér Vojkovická hořká, který se v dnešní době již neprodává. Ze zájmové oblasti pochází také bylinný likér z Prašivé s názvem Medvědice, který se prodává sezónně na horské chatě Prašivá.

Mezi regionální speciality je možné rovněž zařadit česnekové pasty od společnosti Moravia garlic group s.r.o., která sídlí v Havířově. (ČSÚ, 2024) Společnost se primárně zabývá pěstováním a zpracováním různých druhů česneku.

7 Možnosti a využití v geografii místní oblasti

Téma místního regionu je nedílnou součástí výuky geografie. Svědčí tomu i zmínky o výuce místního regionu, které se objevují jak v RVP ZV, tak v RVP G. Očekávanými výstupy výuky místního regionu na druhém stupni ZŠ jsou dle RVP ZV žákova schopnost vymezit a lokalizovat místní oblast podle bydliště nebo školy a hodnocení přírodních, hospodářských a kulturních poměrů místní oblasti. (Rámcový vzdělávací program pro základní školy, 2023) Očekávanými výstupy dle RVP G jsou navíc schopnosti žáka vymezit místní region na mapě podle zvolených kritérií, a znalosti mikroregionu jsou rozšířeny o znalosti vazeb mikroregionu k vyšším územním celkům a regionům. (Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, 2022)

Místní region je jedním z nejvhodnějších témat v geografii pro organizaci terénních cvičení či exkurzí. Konkrétně v povodí řeky Lučiny mezi vhodné lokality pro terénní cvičení je možné zařadit přírodní památky: PP Meandry Lučiny, PP Mokřad u Rondelu, PP Stará řeka, PP Žermanický lom, či PP Václavovice-Pískovna. Mezi další lokality vhodné pro terénní cvičení v dané oblasti patří Žermanická vodní nádrž a návštěvy místních kulturních zajímavostí, jako například Sorela pro základní školy a gymnázia nacházející se na území města Havířov nebo mapování historie bývalých dolů nacházejících se v Ostravě nebo v Dolní a Horní Suché. Mezi vhodná místa pro geografickou exkurzi mohou být zařazena místní muzea a výstavy, zaměřené na místní region, například v Havířově stálá expozice s názvem Historie psaná uhlím.

Mezi další možnosti využití oblasti povodí řeky Lučiny ve výuce místního regionu je možné zařadit mapování území. Při mapování místního regionu mohou žáci využít znalosti z kartografie při tvorbě vlastních map. Na druhém stupni základních škol mohou žáci vytvářet například mentální mapy okolí školy nebo mentální mapu vlastní cesty do školy. Žáci gymnázií mohou vytvářet mapy pomocí geografických informačních systémů, například za použití aplikace QGIS, čímž budou zároveň rozvíjet své digitální kompetence. Pokud chceme rozvíjet digitální kompetence u žáka druhého stupně základních škol, je možné využít Google My Maps, kde si žáci mohou vyzkoušet zaznačení bodových, liniových nebo plošných znaků do mapy a následně k nim mohou přidat vlastní fotografie.

Dalším způsobem, jak zařadit do výuky téma místního regionu, konkrétně téma povodí řeky Lučiny, je projektová výuka. V projektové výuce žáci řeší samostatně nějaký problém/problémový úkol, a jejím výstupem by měl být nějaký výtvor – poster, prezentace, referát apod. Projektová výuka má mezipředmětový charakter, a konkrétně u tématu místní oblasti je možné vidět největší vazby s přírodopisem (popřípadě biologií) nebo dějepisem (popřípadě historií). Mezi zajímavá témata použitelná v projektové výuce místního regionu mohou patřit dopady důlní činnosti na současný charakter území, důvody vzniku města Havířova nebo důležitost ochrany přírodních památek na území povodí Lučiny.

V neposlední řadě je vhodné využít brainstorming nebo diskusi. Místní region by měl být žákům velmi blízký, jelikož se v oblasti každodenně pohybují a s některými informacemi se již setkali.

8 Závěr

Povodí řeky Lučiny je oblast s bohatou průmyslovou historií a velkým množstvím kulturních a přírodních zajímavostí. Severní část povodí byla velmi ovlivněna antropogenní činností, avšak ani jižní část neunikla antropogenním zásahům, dokladem může být průmyslový areál společnosti Hyundai Motor Manufacturing Czech, s.r.o. nebo přivaděč Morávky, který napájí vodní nádrž Žermanice. I přes značné antropogenní zásahy se v povodí řeky Lučiny nachází přírodní lokality s určitým stupněm ochrany, jedná se o přírodní památky a chráněnou krajinnou oblast Beskydy, která do zájmového území zasahuje velmi malou částí své rozlohy.

Práce provedla obecnou charakteristiku území krajiny povodí řeky Lučiny, kde se zabývala fyzicko-geografickou a socioekonomickou charakteristikou. Fyzicko-geografická charakteristika se zabývala geologickými poměry, geomorfologickým členěním reliéfu, pedologií, klimatologickými poměry a hydrologií. Socioekonomická charakteristika se zabývala administrativním členěním, obyvatelstvem, hospodářstvím, základní charakteristikou dopravy a historickým vývojem sídel v zájmové oblasti.

Mezi hlavní cíle bakalářské práce patřilo shromáždění a následná sumarizace informací týkajících se povodí řeky Lučiny, které by bylo možné následně využít v pedagogické praxi, čemuž se věnuje druhá část bakalářské práce. V zájmové oblasti se nachází velké množství kulturních pamětihodností, mezi které je možné zařadit Slezskoostravský hrad, zámky nebo kostely. Dále se v zájmové oblasti nachází průmyslové pamětihodnosti, které jsou převážně spjaty s těžební historií severní části povodí. Není možné opomenout ani přírodní zajímavosti, kde byl zájem soustředěn převážně na lokality s určitým stupněm ochrany. Pozornost byla věnována zvláště chráněným územím, lokalitám zařazeným do Natura 2000 a památným stromům. U výše zmíněných zajímavostí došlo také k podrobné fotodokumentaci.

V lokalitě se nachází několik specialit, které mají hlavně regionální význam. Jedná se například o pivo, vařené v místních pivovarech, nebo různé druhy česnekových past od společnosti Moravia garlic group s.r.o.

Závěrečná kapitola se zabývá návrhy využití zajímavostí krajiny povodí řeky Lučiny v pedagogické praxi ve výuce místní oblasti. Kde hlavní potenciál krajiny povodí řeky Lučiny tkví v terénních cvičeních, exkurzích, projektové výuce a mapování.

9 Summary

The Lučina River basin is an area with a strong industrial history and a large number of cultural and natural attractions. The northern part of the basin has been greatly influenced by anthropogenic activities, but the southern part has not escaped anthropogenic interventions either, as evidenced by the industrial complex of Hyundai Motor Manufacturing Czech, s.r.o. or the Morávka tributary, which supplies the Žermanice reservoir. Despite significant anthropogenic interventions, there are natural sites with a certain degree of protection in the Lučina River basin, such as natural heritage sites and the Beskydy Protected Landscape Area, which covers a very small part of the area of the interest.

The thesis describes the general characteristics of the landscape of the Lučina river basin, where it deals with the physical-geographical and socio-economic characteristics. The physical-geographical characterisation includes geological conditions, geomorphological relief, pedology, climatology and hydrology. The socio-economic characteristics covers the administrative division, population, economy, basic characteristics of transport and the historical development of settlements in the area of interest.

One of the main targets of the bachelor thesis was to collect and then summarize information concerning the Lucina River basin that could be then used in pedagogical practice, which is the subject of the second part of the bachelor thesis. There are a large number of cultural heritage sites in the area of interest, including castles, chateaux and churches. Furthermore, there are industrial monuments in the area of interest, which are mainly linked to the mining history of the northern part of the basin. It is also impossible to overlook the natural heritage, where the interest has been concentrated mainly on sites with a certain degree of protection. Attention was paid to specially protected areas, Natura 2000 sites and commemorative trees. Detailed photo documentation was also provided for the interesting sites mentioned above.

There are several specialities in the area that are mainly of regional value. This includes, for example, beer brewed in local breweries or various types of garlic paste from the Moravia garlic group s.r.o.

The final chapter is about suggestions for the use of the interests of the landscape of the Lucina river basin in pedagogical practice in the teaching of the local area. Where the main potential of the landscape of the Lucina River basin lies in field work, excursions, project-based learning and mapping.

10 Seznam použitých zdrojů

Literatura

BENATZKY, Jindřich a kol. Havířov. Statutární město Havířov, Muzeum Těšínska, Slezský ústav SZM, 1995, 190 s.

BROŽA, Vojtěch. Přehrady Čech, Moravy a Slezska. Vyd. 2. Liberec: Knihy 555, 2009, 256 s. ISBN 978-80-86660-11-7.

ČERNÝ, Ivo (ed.). Uhelné hornictví v Ostravsko-Karvinském revíru. ANAGRAM, 2003, 564 s. ISBN 80-7342-016-3.

ČIHAŘ, Jaroslav. 50 let od tragédie na Dole Dukla. Ostrava: KPHMO, 2011, 132 s. Hornictví včera, dnes a zítra. ISBN 978-80-87468-02-9.

DEMEK, Jaromír a MACKOVČIN, Peter (ed.). Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Vyd. 2. Brno: AOPK ČR, 2006. 280 s. ISBN 80-86064-99-9.

DLOUHÝ, Jaromír, Blažena PRZYBYLOVÁ, Josef ŠERKA a Jaroslav SPIŠÁK. Historie a současnost podnikání na Ostravsku. Žehušice: Městské knihy, 2001, 343 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-902-9192-9.

HAUPTMAN, Ivo a kol. Půda v České republice. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, 256 s. ISBN 80-903482-4-6.

HEIDER, Jaroslav a Vladimír TKÁČ. Hrady, zámky, tvrže: putování po známé i neznámé historii. [Opava]: Dědictví národů, 2012, 180 s. ISBN 978-80-905132-0-4.

JUŘÁK, Petr a Jana JANOŠCOVÁ. Historie a současnost podnikání na Frýdecko-Místecku. Žehušice: Městské knihy, 2005, 247 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-866-9930-7.

KRŮL, Martin, Pavlína NOVÁKOVÁ a Ilona PAVELKOVÁ. Historie a současnost podnikání v Těšínském Slezsku. Žehušice: Městské knihy, 2006, 279 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-866-9939-0.

MRAČANSKÁ, Eva. Památné stromy Moravskoslezského kraje. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2010, 172 s. ISBN 978-80-254-8670-2.

STEHLÍKOVÁ, Marcela. Slezskoostravský hrad, aneb, Pověsti, historie a současnost zapomenuté památky. Ostrava: Repronis, 2004, 39 s. Ostravica. ISBN 80-732-9056-1.

PAVELKOVÁ, Ilona, Jan SAHEB a Wiesława BRANNA. Kotulova dřevěnka: průvodce areálem vesnické usedlosti z roku 1781. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2015, 34 s. ISBN 978-80-86696-41-6.

PINDUR, David. 250 let kostela Prozřetelnosti Boží v Šenově. [Šenov u Ostravy]: Římskokatolická farnost Šenov u Ostravy, 2014, 27 s. ISBN 978-80-260-6733-7.

PINDUR, David a kol. Prašivá. Vyd. 2. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 2020, 83 s. ISBN 978-80-86696-60-7.

PÓČ, Dušan, Petra ŽEMLÍKOVÁ a Martin DRÁBAL. Moravskoslezský kraj: města a obce Moravskoslezského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost. Rožnov pod Radhoštěm: PROXIMA Bohemia, [2006], 325 s. ISBN 80-239-7618-4.

PODHORSKÝ, Marek a kol. Moravskoslezský kraj. Praha: freytag&berndt, 2006, 200 s. ISBN 80-731-6144-3.

REJŠEK, Klement a Radim VÁCHA. Nauka o půdě. Olomouc: Agriprint, 2018, 320 s. ISBN 978-80-87091-82-1.

TVRDÝ, Ludvík. 700 let Šenova. Místní národní výbor v Šenově u Ostravy, 1986, 172 s.

VOJKOVSKÝ, Rostislav. Slezská Ostrava: zřícenina hradu-zámku v Ostravě. Hukvaldy-Dobrá: Putujme, 2012, 35 s. Putujme po hradech a zámcích. ISBN 978-80-87712-37-5.

WEISSMANNOVÁ, Hana a kol. Chráněná území ČR: Ostravsko. X. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2004, 454 s. Chráněná území ČR. ISBN 80-860-6467-0.

ŽÁČEK, Rudolf. Dějiny Slezska v datech. Praha: Libri, 2004, 546 s. ISBN 80-727-7172-8.

Internetové zdroje

AOPK ČR. Otevřená data. Gis-aopkcr.opendata.arcgis.com [online]. 2023 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://gis-aopkcr.opendata.arcgis.com/>

ČESKÉ DRÁHY. ODIS – Integrovaný dopravní systém Moravskoslezského kraje. In: Cd.cz [online]. 2023 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://www.cd.cz/typy-jizdenek/regionalni-jizdenky-ids/-26599/>

ČSÚ. Registr ekonomických subjektů. Český statistický úřad [online]. 2024 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://apl.czso.cz/res/search>

ČSÚ. Veřejná databáze. Český statistický úřad [online]. 2024 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>

ČT24. Jednání s majitelem Liberty přineslo jen další otázky, řekl Síkela. In: ČT24 [online]. 2024 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/zive-hejtman-moravskoslezskeho-kraje-belica-k-situaci-v-liberty-ostrava-348038>

HÁKOVÁ, Alice. Oznámení o projednávání Plánu péče o přírodní památku Václavovice - pískovna na období 2022-2031. In: Gov.cz [online]. 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/zverejnene-informace/98233>

HORVÁTH, Marián a Petra BEČKOVÁ HANÁKOVÁ. Oznámení o projednávání Plánu péče o přírodní památku Mokřad u Rondelu na období 2022-2031. In: Gov.cz [online]. 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/zverejnene-informace/98234>

HYUNDAI MOTOR MANUFACTURING CZECH. Výrobní závod Nošovice. Hyundai-motor.cz [online]. 2023 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://hyundai-motor.cz/o-spolecnosti/>

LIBERTY STEEL GROUP. O společnosti LIBERTY Ostrava. In: Libertysteelgroup.cz [online]. 2024 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://libertysteelgroup.com/cz/spolecnost/>

MAPY ARCANUM. Europe in the XVIII. century [online]. 2023 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://maps.arcanum.com/cs/map/europe-18century-firstsurvey/>

PEICHLLOVÁ, Lenka. Oznámení o možnosti seznámit se s návrhem plánu péče PP Stará řeka. In: Gov.cz [online]. 2018 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/zverejnene-informace/87290>

POVODÍ ODRY. Atlas hlavních vodních toků povodí Odry. Lučina. Povodí Odry [online]. 2016 [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: https://www.pod.cz/atlas_toku/lucina.html

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2023 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: MŠMT, 2022 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

ŘEDITELSTVÍ SILNIC A DÁLNIC. Dálnice D48. In: Ředitelství silnic a dálnic [online]. 2016 [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: https://rsd.cz/documents/38144/80614/Publikace_D48_2016-web.pdf/?2c8350cf-4a5a-84f4-5dd1-54d0384c7729?t=1645021136981

Urbanistické hodnoty a hodnoty krajiny Moravskoslezského kraje [online]. Ostrava: Moravskoslezský kraj, Krajský úřad, 2018, 62 s. [cit. 2024-05-01]. ISBN 978-80-7576-033-3. Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/temata/uzemni_planovani/final_hodnoty-uzemi-msk.pdf

Mapové podklady

VÚVTGM, Objekty DIBAVOD [digitální data ESRI Shapefile]. [Databáze Digitální báze vodohospodářských dat DIBAVOD. 1:10 000]. 2020 [cit. 2024-04-23]. Dostupné z: <https://www.dibavod.cz/27/struktura-dibavod.html>

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 Fotodokumentace

Příloha 2 Mapa zájmového území

Seznam použitých zkratk

a. s. – akciová společnost

CHKO – Chráněná krajinná oblast

PP – Přírodní památka

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základního vzdělávání

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

s.r.o. – společnost s ručením omezeným